

[Domov](#) > ... > [Vaše Pravice](#) > [Pravice Mladoletnikov V Sodnem Postopku](#) > [Czechia](#)

Pravice mladoletnikov v sodnem postopku

Vsebino zagotavlja
Češka

Češka

1. Pravna sposobnost otrok

V zasebnem pravu je v zakonu št. 89/2012 (civilni zakonik) navedeno, da je sposobnost otroka za opravljanje posebnih pravnih dejanj povezana z intelektualno zrelostjo in sposobnostjo izražanja volje pri osebah njegove starosti. To je izpodbojna domneva, kar pomeni, da se lahko v vsakem primeru dokaže nasprotno. Polna pravna in poslovna sposobnost se doseže pri 18. letih, v nekaterih pogojih lahko sodišče pravno in poslovno sposobnost podeli otroku, staremu 16 let. Če otrok take sposobnosti nima, ga mora zastopati zakoniti zastopnik ali skrbnik. Ti osebi lahko podata soglasje za določena pravna dejanja otroka, ki mu je v takem primeru dovoljeno samostojno ukrepati v okviru soglasja, razen če zakonodaja to izrecno prepoveduje.

V skladu s češkim kazenskim zakonikom (zakon št. 40/2009) otroci, mlajši od 15 let, ne morejo biti kazensko odgovorni. Otroci, starejši od 15 let, ki so bili ob storitvi kaznivega dejanja mlajši od 18 let, so kazensko odgovorni le, če se zaradi intelektualne in moralne zrelosti ob storitvi kaznivega dejanja lahko zavejo nezakonnosti svojih dejanj in jih nadzorujejo.

2. Položaj otrok v postopkih pred civilnimi sodišči

(a) Vloga in pravna in poslovna sposobnost otrok v civilnih postopkih

Otroci so lahko različno udeleženi v sodne postopke. Običajno so v civilnem postopku udeleženci, lahko pa so tudi priče. V nadaljevanju bo obravnavana vloga otrok kot udeležencev v civilnih postopkih. Ustrezna zakonodaja sta zakonik o civilnem postopku (zakon št. 99/1963) in zakon o posebnih sodnih postopkih (zakon št. 292/2013).

Civilni postopek je razdeljen na pravnih in nepravdnih postopek. Čeprav so lahko otroci udeleženi v obe vrsti postopkov, so večinoma udeleženci nepravdnih postopkov (na primer postopkov glede varstva in vzgoje). V postopku glede varstva in vzgoje se obravnavajo zlasti zadeve, povezane z otrokovim imenom in priimkom, preživnino, pravico do stikov, starševsko skrbjo in posebnimi vprašanji, povezanimi z varstvom in vzgojo. Postopek se lahko v večini primerov začne na zahtevo ali ga začne sodišče po uradni dolžnosti, razen za vprašanja v zvezi z zastopanjem otroka (ko se lahko postopek začne le na zahtevo zakonitega zastopnika) ali podelitvijo pravne in poslovne sposobnosti (ko se postopki začnejo le na zahtevo otroka ali njegovega zakonitega zastopnika).

Pravna in poslovna sposobnost otrok v civilnih postopkih je tako kot v zasebnem pravu povezana z intelektualno zrelostjo in sposobnostjo izražanja volje pri osebaj njihove starosti. Sodišče pa se lahko glede na okoliščine zadeve odloči, da otroka zastopa njegov zakoniti zastopnik ali skrbnik, čeprav bi sicer lahko v obravnavani zadevi nastopal neodvisno.

(b) Sodišča in drugi organi za varstvo otrokove koristi

Sodišča odločajo o pravnem statusu otrok. Pravdne in nepravdne zadeve obravnavajo splošna sodišča. Vendar sodniki, ki na teh sodiščih obravnavajo nepravdne zadeve, običajno ne obravnavajo pravnih zadev. Postopki na prvi stopnji potekajo pred okrajnimi sodišči, okrožna sodišča pa so pritožbena sodišča. V zadevah glede varstva

in vzgoje pritožbeni preizkus ni dovoljen.

V civilnih postopkih v zvezi s skrbništvom nad mladoletnimi osebami ima osrednjo vlogo organ za socialno in pravno varstvo otrok. Za to so pristojni zlasti uradi občin z razširjeno pristojnostjo. Organ za socialno in pravno varstvo otrok lahko začne navedene postopke in nato v njih deluje kot zakoniti zastopnik. Hkrati zagotavlja socialno in pravno varstvo otroka tudi zunaj sodnega postopka, bodisi v okviru preventivnih ali svetovalnih dejavnosti bodisi z vzgojnimi ukrepi. Pristojnosti in pooblastila organa za socialno in pravno varstvo otrok ureja zakon o socialnem in pravnem varstvu otrok (zakon št. 359/1999).

V navedenih primerih lahko postopek začne (ali se mu pridruži) tudi državno tožilstvo. V primeru skrbništva nad mladoletniki lahko to stori v zadevah v zvezi z uvedbo posebnega ukrepa, povezanega z varstvom in vzgojo otroka, namestitvijo otroka v zavod, ugotovitvijo datuma rojstva ali začasnim odvzemom, omejitvijo ali odvzemom starševske skrbi ali njenega izvajanja. Če postopek začne državno tožilstvo, nastopa kot vsaka druga tožeča stranka. Če se državno tožilstvo postopku pridruži, lahko izvede vse korake, ki jih lahko izvede stranka v postopku, razen razpolaganja (kot je umik pravnega sredstva).

(c) Uresničevanje otrokove koristi

S splošnim načelom, na katerem temeljijo civilni postopki, v katere so vključeni otroci, se poudarja varstvo otrokove koristi v skladu s Konvencijo o otrokovih pravicah. Če lahko otrok, ki je udeležen v postopku, oblikuje lastno mnenje, mora sodišče ugotoviti njegovo mnenje o obravnavani zadevi. Sodišče mora pri upoštevanju otrokovega mnenja upoštevati otrokovo starost in intelektualno zrelost.

V civilni pravdni postopek so vključeni številni instrumenti, ki izboljšujejo položaj otroka. Eden od njih je obveznost vročanja listin otrokom, starejšim od 15 let. „Uradne odločitve“ zoper otroke niso dopustne, zato zoper otroke ni mogoče izdati sodbe za priznanje tuje sodne odločbe, zamudne sodbe ali plačilnih nalogov.

V nepravdnih postopkih ter postopkih glede varstva in vzgoje je poudarek na smotrnosti postopka. V zadevah v zvezi z ureditvijo stikov z otroki je mogoče izdati začasni ukrep, o katerem mora sodišče odločiti v sedmih dneh; v primerih resnih groženj za življenjski interes otroka ali kršitve tega interesa sodišče o začasnem ukrepu običajno odloči v 24 urah. Nato bi bilo treba sodbo v rednem postopku izdati v šestih mesecih po začetku postopka. Organ za socialno in pravno varstvo otrok je zaradi varstva otrokove koristi pogosto udeležen v postopku kot zakoniti zastopnik.

3. Položaj otrok v kazenskih postopkih

(a) Otroci, mlajši od 15 let, kot storilci kaznivih dejanj

Na Češkem otroci, mlajši od 15 let, ne morejo odgovarjati za kazniva dejanja. Če otrok, mlajši od 15 let, stori protipravno dejanje, ki se obravnava kot kaznivo dejanje, se v skladu z zakonom o posebnih sodnih postopkih (zakon št. 292/2013) začne civilni postopek z izrednimi pravnimi sredstvi, ne pa kazenski postopek v skladu z zakonikom o kazenskem postopku (zakon št. 141/1961). Posebna pravila, ki veljajo za zadeve v zvezi z otroki, mlajšimi od 15 let, so določena v zakonu o pravosodju za mladoletnike (zakon št. 2018/2003).

Zadeve v zvezi z otroki, mlajšimi od 15 let, obravnavajo sodišča za mladoletnike (specializirani sodniki na rednih sodiščih). Ti specializirani sodniki opravijo usposabljanje, da bi se podrobno seznanili s pravili, ki veljajo v takih postopkih, in s pristopom, ki ga je treba sprejeti v zvezi s prestopniki, mlajšimi od 15 let. Tudi državni tožilci in uslužbenci organov za preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje kaznivih dejanj morajo opraviti posebno usposabljanje o obravnavi mladih.

Postopek se začne na zahtevo državnega tožilstva ali ga začne sodišče po uradni dolžnosti. V postopek so poleg otroka vključeni organ za socialno in pravno varstvo otrok, otrokovi zakoniti zastopniki ali skrbniki, osebe, ki jim je otrok zaupan v varstvo in vzgojo, ter druge osebe, o katerih pravicah in obveznostih se bo odločalo v postopku. Če je zahtevo za začetek postopka vložilo državno tožilstvo (tj. če postopka ni začelo sodišče po uradni dolžnosti), je udeleženec v postopku tudi državno tožilstvo. Otrok mora v postopku imeti skrbnika, ki je odvetnik.

Če otrok, mlajši od 15 let, stori protipravno dejanje, ki bi bilo sicer kaznivo, sodišče za mladoletnike sprejme potrebne popravne ukrepe. Sodišče lahko otroku naloži vzgojno navodilo (na primer povračilo povzročene škode, ki je sorazmerno z otrokovimi sredstvi, delo v splošno korist, ki ga brezplačno opravlja v svojem prostem času),

vzgojno prepoved (na primer prepoved srečevanja določenih oseb, obiskovanja določenih krajev, igranja iger na srečo ali uporabe snovi, ki povzročajo zasvojenost, itd.), izreče sodni opomin, ga namesti v terapevtski, psihološki ali drug ustrezen izobraževalni program v vzgojnem zavodu, mu odredi varstveno nadzorstvo, ki ga opravlja svetovalec probacijske enote, ga namesti v zavod ali mu izreče varnostni ukrep obveznega zdravljenja. Sodišče se lahko odloči in ne uvede ukrepov, če se je otrok iz izkušnje, da zadevo obravnava sodišče, kaj naučil in ga je odvrnila od prihodnjih nezakonitih dejanj.

Razen če sodišče za mladoletnike ne odloči drugače, se zadeve v zvezi z otroki, mlajšimi od 15 let, obravnavajo na nejavni seji. V postopku je pozornost namenjena varstvu zasebnosti otroka. Izid postopka se lahko objavi v javnih medijih, ko odločba postane pravnomočna (brez imena otroka ali drugih strank).

(b) Otroci, starejši od 15 let, kot storilci kaznivih dejanj

Tudi te postopke v zadevah v zvezi z mladoletniki ureja zakon o pravosodju za mladoletnike. Mladoletnik je oseba, ki je ob storitvi kaznivega dejanja (ki se v primeru mladoletnikov imenuje „prekršek“ (*provinění*)) že stara 15 let, ni pa še dopolnila 18 let. Mladoletniki so kazensko odgovorni, vendar le če lahko zaradi intelektualne in moralne zrelosti ob storitvi kaznivega dejanja priznajo nezakonitost svojih dejanj in jih nadzorujejo.

Mladoletniki morajo imeti odvetnika od trenutka, ko se zoper njih sprejmejo ukrepi v skladu z zakonom o pravosodju za mladoletnike ali ukrepi v skladu z zakonikom o kazenskem postopku (vključno z nujnimi ali enkratnimi ukrepi), razen če njihove izvedbe ni mogoče odložiti in o tem obvestiti odvetnika.

Zadeve v zvezi z mladoletniki obravnavajo sodišča za mladoletnike (specializirani sodniki na rednih sodiščih). Sodišče za mladoletnike lahko v skladu z zakonom o pravosodju za mladoletnike izreče naslednje ukrepe:

- vzgojne ukrepe (varstveno nadzorstvo svetovalca probacijske enote, vključitev v probacijo, vzgojne obveznosti, vzgojne omejitve in sodni opomin);
- zaščitne ukrepe (varnostni ukrep obveznega zdravljenja, varno preventivno pridržanje, zaseg predmetov, zaseg deleža premoženja in namestitvev otroka v zavod);
- kazenske ukrepe (delo v splošno korist, finančni ukrepi, začasno preklicani finančni ukrepi, zaplemba, prepoved opravljanja določenih dejavnosti, prepoved vzreje in reje živali, izgon, hišni zapor, prepoved vstopa na športne, kulturne in druge družabne prireditve, kazen zapora, preklicana s pogojno obsodbo s preizkusno dobo (pogojna kazen), kazen zapora, preklicana s pogojno obsodbo z varstvenim nadzorstvom, nepogojna zaporna kazen).

Ukrepi, pri katerih je treba upoštevati osebnost, starost, intelektualno in moralno zrelost, zdravstveno stanje ter osebne, družinske in socialne razmere mladoletnega prestopnika, morajo biti sorazmerni z značajem in težo storjenega dejanja.

Postopke zoper mladoletnike je treba voditi tako, da ne vplivajo negativno na njihovo duševnost ter da glede na njihovo starost ne ogrozijo njihovega čustvenega in socialnega razvoja. Organi, vključeni v skladu z zakonom o pravosodju za mladoletnike, sodelujejo s pristojnim organom za socialno in pravno varstvo otrok ter službo za probacijo in mediacijo. Taki organi morajo mladoletniku vedno svetovati o njegovih pravicah na starosti primeren način in mu ob vsaki priložnosti omogočiti, da jih izvršuje.

Zakoniti zastopnik ali skrbnik mladoletnika ima pravico do njegovega zastopanja, zlasti do tega, da mu izbere zagovornika ter da v njegovem imenu podaja predloge, vlaga zahtevke in predloži popravne ukrepe; zakoniti zastopnik lahko tudi sodeluje pri takih dejavnostih, v katerih lahko v skladu z zakonom sodeluje mladoletnik. Če je to v korist mladoletnika, lahko zakoniti zastopnik ali skrbnik te pravice izvršujeta tudi proti njegovi volji. Zakoniti zastopnik ali skrbnik mladoletnika imata tudi pravico, da zaslišanim osebam zastavljata vprašanja, vpogledata v spise, razen zapisnika o glasovanju in osebnih podatkov anonimnih prič, da si iz njih naredita izpiske in opombe in na lastne stroške kopirata spise ali njihove dele.

V postopku je pozornost namenjena varstvu osebnih podatkov mladoletnika; zlasti podatki, na podlagi katerih bi se lahko razkrila identiteta mladoletnika, se brez zakonskega razloga ne smejo objaviti. Vsi udeleženi organi (policijski organi, državno tožilstvo, sodniki, uslužbenci službe za probacijo in mediacijo ter socialni delavci) morajo opraviti posebno usposabljanje o obravnavi mladih. Postopki načeloma potekajo brez navzočnosti javnosti.

(c) Otroci kot oškodovanci (žrtve kaznivega dejanja)

Zakonodaja razlikuje med oškodovanci in žrtvami kaznivega dejanja. V zakoniku o kazenskem postopku je oškodovanec opredeljen kot oseba, ki ji je bila s kaznivim dejanjem povzročena telesna poškodba, škoda ali nepremoženjska škoda ali v škodo katere se je s storitvijo kaznivega dejanja okoristil storilec kaznivega dejanja. Oškodovanci imajo vrsto pravic, vključno s pravico do predložitve dodatnih dokazov, vpogleda v spis, udeležbe na glavni obravnavi in podajanja pripomb na zadevo pred zaključkom postopka. Oškodovanci so lahko fizične in pravne osebe.

Na Češkem se je od leta 2013 za pravice žrtev kaznivih dejanj začela uporabljati posebna zakonodaja (zakon o žrtvah kaznivih dejanj št. 45/2013), v kateri je poleg tega, da podeljuje pravice oškodovancem, poudarjen zlasti previden pristop do žrtev kriminalne dejavnosti, ki jim podeljuje vrsto pravic za zmanjšanje vpliva kaznivih dejanj na življenje žrtev. V tem primeru se žrtev šteje za fizično osebo, ki ji je (ali bi ji) bila s kaznivim dejanjem povzročena telesna poškodba, škoda ali nepremoženjska škoda ali v škodo katere se je (ali bi se) s storitvijo kaznivega dejanja okoristil storilec kaznivega dejanja. Posebne pravice žrtev zajemajo zlasti posebno podporo, pravico do obveščnosti, zaščito pred neposredno nevarnostjo, varstvo zasebnosti, zaščito pred sekundarno škodo in finančno pomoč. Žrtve imajo tudi pravico, da jih med izvajanjem ukrepov v kazenskem postopku spremlja zaupni svetovalci. Zaupni svetovalci so osebe, ki jih izberejo žrtve same zaradi psihološke podpore.

Osebe, mlajše od 18 let, se v skladu s to posebno zakonodajo obravnavajo kot posebej ranljive žrtve, ki jim je zato poleg statusa oškodovanca v kazenskem postopku in pravic žrtev podeljena vrsta pravic. Med pravice posebej ranljivih žrtev je zajeta brezplačna pomoč. Načeloma je treba ugoditi njihovim zahtevam, da se prepreči stik s storilcem kaznivega dejanja in da zaslišanje v predhodnem postopku opravi oseba istega ali nasprotnega spola. Zaslišanja ranljivih žrtev v predhodnem postopku izvajajo usposobljene osebe v prostorih, zasnovanih za ta namen ali prilagojenih temu namenu; če je žrtev otrok, zaslišanje v predhodnem postopku vedno izvede za to usposobljena oseba, razen kadar je ukrepanje nujno in usposobljene osebe ni mogoče najti (za zaslišanja otrok glej v nadaljevanju).

(d) Otroci kot priče kaznivih dejanj

V zakonodaji so določene izjeme v zvezi z zaslišanji oseb, mlajših od 18 let, ki so bile priče kaznivemu dejanju. Zaslišani otroci morajo biti seznanjeni s pravico do zavrnitve pričanja ter opomnjeni, da so dolžni govoriti resnico in da ne smejo ničesar zamolčati. Hkrati jih je treba opozoriti na posledice krive izpovedbe. Otroci, mlajši od 15 let, ne morejo biti kazensko odgovorni, zato niso seznanjeni s posledicami krive izpovedbe. Te informacije je treba podati na starosti primeren način ter pri tem upoštevati intelektualno in moralno zrelost otroka; med zaslišanji je treba seveda upoštevati starost in intelektualno raven otroka.

Če so otroci zaslišani glede okoliščin, ki bi lahko, če bi se nanje spomnili, neugodno vplivale na njihov psihološki in moralni razvoj zaradi njihove starosti, je treba zaslišanje izvesti posebej skrbno, z njegovo vsebino pa ravnati tako, da zaslišanja v prihodnjih postopkih ni treba ponovno izvesti.

Na zaslišanje sta lahko povabljeni organ za socialno in pravno varstvo otrok ali vsaka druga oseba z izkušnjami na področju vzgoje mladih, ki lahko prispeva k pazljivi izvedbi zaslišanja. K udeležbi so lahko povabljeni tudi starši, če bi lahko njihova prisotnost prispevala k pazljivi izvedbi zaslišanja.

Otroci so praviloma zaslišani v posebnih sobah za zaslišanje, v katerih bi se moralo ustvariti prijetno in domačno vzdušje, v katerem bi bilo zato lažje vzpostaviti stik z otrokom. Zaslišanja izvajajo posebej usposobljeni policijski uradniki. Otroke, stare manj kot 18 let, lahko zasliši le policijski organ, da so zaščiteni pred neprimernimi vprašanji, ki bi jih zastavile osebe, ki nimajo opravljenega posebnega usposabljanja.

Otroci so lahko v nadaljnjem postopku še enkrat zaslišani le, če je to potrebno. V sodnem postopku se lahko na podlagi sodne odločbe predložijo dokazi tako, da se prebere zapisnik ali predvaja video ali zvočni posnetek zaslišanja z videokonferenčno opremo.

Glede oseb, mlajših od 18 let, sta v zakonodaji tudi poudarjena varstvo osebnih podatkov in zasebnosti. V zakoniku o kazenskem postopku je navedeno, da v zvezi s kaznivim dejanjem nihče ne sme na kakršen koli način javno objaviti informacij, na podlagi katerih bi se lahko ugotovila identiteta oškodovanca (žrtve), mlajšega od 18 let. Med sojenjem ali javno obravnavo je prav tako prepovedano objavljati fotografske, video ali zvočne posnetke ali druge informacije, na podlagi katerih bi se lahko ugotovila identiteta oškodovanca (žrtve). Pravnomočne

sodbe se v javnih medijih ne smejo objaviti z navedbo imena ali imen, priimka in naslova prebivališča oškodovanca. Predsednik senata lahko ob upoštevanju osebe oškodovanca ter narave in značaja storjenega kaznivega dejanja odloči o dodatnih omejitvah v zvezi z objavo pravnomočne sodbe, da bi se ustrezno zaščitili interesi oškodovanca. Kršitve teh obveznosti se lahko kazensko preganjajo.

4. Posvojitve

Posvojitve je mogoče opisati kot sprejem otroka nekoga drugega za svojega, v čemer se razlikuje od drugih pravnih pojmov za ugotavljanje očetovstva in materinstva. Posvojitve se lahko izvede le na podlagi sodne odločbe.

V civilnem zakoniku (zakon št. 89/2012) so glede posvojitve določeni naslednji pogoji:

- Posvojitve ni mogoča med sorodniki v ravni črti ter brati in sestrami (razen v primeru nadomestnega materinstva).
- Med posvojiteljem in posvojenim otrokom mora biti ustrezna starostna razlika (običajno vsaj 16 let).
- Potrebno je soglasje otroka (če je starejši od 12 let) ali skrbnika, če je otrok mlajši.
- Pravila o posvojitvah dovoljujejo posvojitve mladoletnikov, ki niso pridobili polne pravne in poslovne sposobnosti.
- Soglasje staršev je osebno priglašeno sodišču. Soglasje za posvojitve se lahko prekliče do tri mesece po tem, ko je bilo dano (v določenih primerih se lahko prekliče pozneje). Soglasje staršev ni potrebno, če njihovo prebivališče ni znano, če so izpolnjeni pogoji za omejitve njihove pravne in poslovne sposobnosti ter če ne kažejo zanimanja za otroka ali jim je sodišče odvzelo starševske pravice in obveznosti (kar vključuje pravico do privolitve v posvojitve).
- Otroci so pred posvojitvijo postavljeni pod skrbništvo. Ustrezno je le skrbništvo, določeno s sodno odločbo, v tem primeru lahko sodišče skrbništvo odredi šele po treh mesecih po dnevu, ko je eden od staršev privolil v posvojitve. Sodišče odloči o postavitvi otroka pod skrbništvo posvojitelja pred posvojitvijo šele, ko opravi raziskavo o medsebojni primernosti otroka in posvojitelja.
- Posvojitve, izvedena z odločbo sodišča. Poleg navedenega mora sodišče ugotoviti, da se med posvojiteljem in posvojenecem vzpostavi enako razmerje kot bi bilo sicer med starši in otroki ali da vsaj obstaja podlaga za tako razmerje. Posvojitve otroka mora biti skladna z njegovimi pravicami.

Posledice posvojitve so naslednje:

- prej obstoječe vezi med otrokom in njegovo biološko družino se pretrgajo, pojavi pa se nov status vezi med posvojenecem in posvojiteljem in njegovimi sorodniki. Po odločbi sodišča o posvojitvi se posvojitelj vpiše v osnovne registre.
- Posvojenec pridobi status otroka posvojitelja ali posvojiteljev; posvojenec in njegovi posvojitelj ali posvojitelji imajo enake pravice in obveznosti, kot so pravice in obveznosti, ki izhajajo iz naravnega razmerja med starši in otroki.
- V primeru spremembe priimka lahko posvojenec nosi sestavljeni priimek.

Zadnja posodobitev: 24/04/2024

Strani v jezikih držav članic pripravljajo posamezni nacionalni organi, njihov prevod pa zagotavlja prevajalska služba Evropske komisije. Prevodi zato morda še ne vsebujejo kasnejših sprememb izvirnika, ki so jih vnesli nacionalni organi. Evropska komisija ne prevzema nobene odgovornosti za informacije ali podatke, ki jih vsebuje oziroma na katere se sklicuje ta dokument. Za pravila o avtorskih pravicah države članice, ki je odgovorna za to stran, glejte pravno obvestilo.